

i 1911 gjorde han en opdagelse. Idet han skriver om de to hovedgrupper noterer han at »den hele Sondring egentlig ikke ligger i selve Kilderne; det er Historikeren, der snart bruger Kilden som Beretning, snart udnytter den som Lævning eller rettere Frembringelse...« (s. 5 i 1926 udg.) Arbejder man videre med bogen vil man se at dette »funktionelle« kildesyn intet spor har sat sig; ej heller har Erslevs andre senere arbejder båret præg af denne mageløse opdagelse: Erslev, det var manden og læreren fra 1892, det nye havde ingen betydning. Derfor irriterede den nye formulering hans gamle elever, ja, selv Arup protesterede imod den, og man oplevede at de samme mennesker der kritiserede Arups Danmarkshistorie også tog afstand fra det nye syn på kilderne. Først i 1950-erne indgik det i metodeundervisningen, men da havde man glemt at kildekritik à la Erslev oprindeligt var noget andet. Alt dette er ikke nyt – Tiemroth har det hele med s. 10 ff. – men i forbindelse med Erslevs festskriftartikel om Historieskrivningen, også fra 1911, er grundlaget lagt for at Erslev ikke skal opfattes som positivist, men som relativist. Hvor i hele Erslevs produktion er dette dokumenteret? Det er ikke lykkedes mig at finde et sådant sted, og hele tanken bryder eklatant mod Tiemroths iøvrigt så konsekvente og velbegrundede opdeling i to faser en positivistisk og en relativistisk hvor den sidste først satte ind efter den anden verdenskrig.

Inge Skovgaard-Petersen

Harald Jørgensen: I rigsarkivets tjeneste. Nogle erindringsblade fra årene 1934–62. Kbh. 1977. 280 s., ill.

Nogle vil, som undertegnede, have deres første besøg på Rigsarkivet i klar erindring – bygningens betagende myndighed og læsesalens knitrede stilhed. Under læsningen af denne bog genoplever man det hele, takket være forfatterens evne til at fastholde og beskrive synsindtryk. Yderligere genopleves mange senere besøg, hvor Rigsarkivet blev en frugtbar arbejdsplads – takket være vejledning fra kyndige arkivarer, hvis lærdom vibrerede gennem en grænseløs hjælpsomhed.

Forfatteren er landsarkivar, dr. Harald Jørgensen, og han er som bekendt ikke nogen ringe guide. Han har ikke her villet skrive Rigsarkivets historie, – bogen må »højst betragtes som et bidrag til denne historie«. Han har derimod villet give os et arkivliv genoplevet i erindringen, og det har han gjort. Fremstillingen er en handlingmættet skildring af et indholdsrigt arbejdsliv; den vidner om et personligt engagement, en fabelagtig arbejdssevne, overblik og organisationstalent. Der bringes mange oplysninger om dansk arkivvæsen, om ansættelser, byggesager, registraturer, kassation og meget mere. Spændende er kapitlerne om arkivet under besættelsen, om samarbejdet med Axel Linvald og om arkivundersøgelserne i Berlin og London. Her er talent for at opfatte, fastholde og videregive konkrete og anskuelige situationer – et højdepunkt i bogen er beskrivelsen af Rigsarkivets læsesal i 1927.

Med interesse læser man om Harald Jørgensens udadvendte virke, ikke mindst om kontakten med de øvrige nordiske lande, på kongresser og privatbesøg. Her er sammenhæng med det mangeårige arbejde som dansk redaktør af »Nordisk Tidskrift« og med initiativet til »Nordisk Arkivnyt«. Det er forståeligt, at festskriftet til Harald Jørgensen i 1977 bar titlen »Nordiske Arkivstudier«. Bogen vidner om en umiddelbar glæde over kontakt med andre mennesker og fryd ved at se samarbejdet udmøntet i praktiske resultater. »Og så var det jo tilmed morsomt, ikke at forglemme« (s. 262) er en karakteristisk bemærkning.

Der er grund til at understrege, at dette ikke er Rigsarkivets historie, men personlige erindringer. I en del personkarakteristikker har læseren brug for et supplement for at

forstå de ældre arkivarers særpræg og originalitet. Der er nemlig tale om et generations-skift med perspektiv. Den åbning udadtil, som forfatteren repræsenterer, har været nødvendig og på mange måder gavnlig; men man må ikke overse, at den ikke har været omkostningsfri. Udviklingen fra det lille indadvendte lærdomssæde til den store og dynamiske samfundsinstitution har været en omstilling, der har harmoneret smukt med forfatterens temperament og talenter – men den må have virket knugende på adskillige arkivarer, der videreførte den stille og lærde tradition. Anm. kan her ikke undgå at se parallellen til brydningen mellem den klassiske latinskole og det moderne gymnasium. En uddybning af det her nævnte perspektiv kunne man nok have ønsket sig i erindringsbogen, mere historisk perspektiv.

Det er erindringer, men dog også et bidrag til arkivhistorie. Harald Jørgensen selv har nemlig været en betydningsfuld person i arkivets udvikling – det gælder indadtil, ikke mindst som sekretariatschef; men det gælder i ganske særlig grad over for omverdenen – på kongresser, ved udstillinger, på talerstole i forsamlingshuse og på historiske årsmøder. Læg dertil hele hans litterære virksomhed, bl. a. de store udgivelser af statsrådsprotokollerne!

Den student, der i dag for første gang træder ind i Rigsarkivets læsesal, vil føle fortrolighed med stedet, hvis han i forvejen har læst Harald Jørgensens erindringer. Han vil nok samtidig have lært, at en arkivkarriere forudsætter betydelige evner til at få sagerne fra hånden!

Vagn Skovgaard-Petersen

Antikvariske Studier tilegnet Knud Thorvildsen. Kbh., Nationalmuseet 1977. 272 s., 130 kr. incl. moms.

Lederen af fortidsmindeforvaltningen fik sin 70 års fødselsdag fejret med et festskrift som erkendtlighed for sin indsats i fredningens tjeneste, først på Nationalmuseets fredningsafdeling siden 1963 og senere som leder af fortidsmindeforvaltningen under miljøministeriet. Festskriftet består af bidrag fra den antikvariske arbejdsmark med 2 undtagelser. 11 af bidragsyderne er museumsfolk, 6 fra fredningsstyrelsen og 5 har løst været tilknyttet denne; 10 af udgravningerne foretog museerne, 3 var fortidsmindeforvaltningen alene ansvarlig for. Situationen afspejler den daglige rollefordeling i selve undersøgelsesarbejdet. Udgravningsrapporterne modsvarer i art og stil ganske, hvad man finder i landets kulturhistoriske årbøger, nogle er måske lidt mere tørre end normalt. De er ligeså interessante på detaljer og ligeså tilfældige som normalt. 6 handler om gravhøje, hvoraf 3 ikke burde have været frigivet til sløjfning. Interessantest er nok bidragene om Læsø saltudvinding, de ydmyge vejspor med træfundering, ruinproblemerne og en artikel om stenaldergravenes adfærd i Danmark.

I tilknytning til fredning er nogle af de middelalderlige saltudvindingsanlæg på Læsø udgravet, hvorved de historiske kilder suppleres. Et andet bidrag giver en europæisk baggrund for den ældste saltudvinding. Trævejene udgør et langvarigt, men stort set upåagtet led i dansk vejhistorie, de senere års C 14-dateringer viser at de, som i England, går tilbage til yngre stenalder. »Ruinproblemer« kaldes en oversigt over skiftende tiders holdning til bevarelse af ruiner, som viser, hvor vanskeligt det er at nå en endelig holdning. Fra Stenløse forelægges en middelaldergravplads uden forbindelse med kirken. Artiklen om stenaldergrave er et af de få nyere forsøg på at betragte en betydelig monumentgruppe under et for at se, hvorledes tyngdepunkter påvirkes af geografi, bevarelse og oldtidskultur. Festskrifter bliver nemt tilfældige essaysamlinger, i dette tilfælde er fællesnævneren fredningslovens paragraffer om beskyttelse af de jordfaste mindesmærker. Finan-